

УДК 378.796

ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Носко М.О., Давидова Н.А.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка

Анотація. В статті проаналізовано наукові дослідження за напрямком сучасної системи професійної підготовки вчителів фізичної культури. Розглянуті проблеми та перспективи навчання майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні учителі фізичної культури.

Анотация. *Носко Н.А., Давыдова Н.А. Проблемы и пути повышения эффективности профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры.* В статье представлен анализ научных исследований по направлению – современная система профессиональной подготовки учителей физической культуры. Рассмотрены проблемы и перспективы обучения будущих профессионалов по физической культуре и спорту.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущий учитель физической культуры.

Annotation. Pedagogical conditions of physical training teacher's professional preparation for biomechanical activity realization. In the article the problems of future teaches of modern professional preparation are observed, special attention is paid to biomechanical knowledge as a necessary part of professional skill of physical training teachers.

Keywords: professional training, future physical training teachers.

Постановка проблеми. Нестабільна економічна обстановка і як наслідок зниження життєвого рівня населення, послаблення інфраструктури охорони здоров'я, освіти і культури помітно погіршили становище дітей, можливості їх життєзабезпечення, розвитку і соціалізації, ріст вартості життя привів до різкого зниження культури людей у ставленні до здоров'я. Стан дітей у країні із соціальної точки зору характеризується тим, що руйнується система оздоровчого відпочинку, дитячого спорту, дошкільного виховання, знижується якість освіти, намітилися негативні тенденції в соціальній сфері.

Предмет "фізична культура" у школі органічно включений у загальну систему освіти дітей, встановлена його цінність для особистості і суспільства, а також виховне, освітнє, оздоровче й загальнокультурне

значення. Водночас це єдина навчальна дисципліна, що формує в учнів грамотне ставлення до себе, свого тіла, сприяє вихованню вольових і моральних якостей, потреби в зміцненні здоров'я.

Пріоритетними в удосконаленні системи фізичної освіти є напрямки, пов'язані з застосуванням таких форм і методів навчання і виховання, використання яких із більшою ефективністю формує ціннісне ставлення дітей і молоді до засобів фізичної культури. Діяльнісний підхід до формування фізичної культури, заснований на ідеях розвитку особистості, на самовизначенні у творчому оволодінні способами фізкультурно-спортивної діяльності, повинен бути розглянутий як один з основних у переосмисленні цілі, задач, сутності змісту фізичної культури.

Умови сьогодення в Україні потребують нового підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, який би відповідав потребам особистості, суспільства і держави, та мав інноваційний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу особливостей виховного процесу у вищих навчальних закладах присвятили свої роботи І. Драгомирова, В. Колечко, В. Тинний, А. Розенберг, Ю. Сухарников. Автори наголошують на необхідності внесення певних змін як до його змісту, так і до засобів реалізації, перегляді усталених підходів до ставлення у системі "викладач - студент", усуненні наявної заідеологізованості, безособовості виховання, впровадження інноваційних форм і методів.

Вагомий внесок у розвиток концептуальних засад професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту в Україні зробили такі вітчизняні вчені, як О. Архіпов, Л. Безкоровайна, В. Беспутчик, Н. Бишивець, Е. Вільчковський, С. Єрмаков, В. Кукса, О. Міненко, В. Платонов, Л. Сущенко, Б. Шиян та інші [1,3,4,6,8,9].

До вивчення проблем фізичного виховання молодого покоління, формування у нього відповідних умінь і навичок зверталися В. Кайносов, Н. Хоменко (формування потреби у фізичному вдосконаленні), Л. Сущенко, Б. Шиян (професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту), Б. Ведмеденко, Ю. Железняк, В. Назаров (виховання звички до систематичних занять фізкультурою і спортом), П. Жорова, І. Назарова, Є. Щербаков (розвиток інтересу до спортивно-фізкультурної діяльності), М. Солопчук (виховання потреби у фізичному вдосконаленні), Г. Власюк (виховання прагнення до здорового способу життя).

Існує багато досліджень, у яких розкрита теорія оптимізації навчально-виховного процесу. Переважно ці роботи спрямовані на визначення суті оптимізації навчально-виховного процесу школярів (Е.С.Вільчковський, О.О. Гужаловський, І.В.Іваній, Т.О.Лоза та ін.); дослідження оптимізації викладання дисциплін у вищому навчальному закладі (Л.В.Безкоровайна, Г.Ю.Куртова, О.В.Онопрієнко, Л.П.Сущенко, О.В.Тимошенко та ін.).

Питання щодо організації підготовки студентів вищих фізкультурних навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності знайшли своє відображення в працях українських вчених: А.О.Міненко, М.О. Носка, В.К.

Сидоренка, Л.П. Сущенко, О.В. Тимошенко, П.Ю. Тищенко, Т.А. Хабінець, Б.М. Шияна.

Формулювання цілей статті: проаналізувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії, визначити проблеми та перспективи професійної підготовки фахівців з фізичної культури та спорту на сучасному етапі.

Результати дослідження. На основі теоретичного аналізу літератури (В. Кукса, В. Платонов, Л. Сущенко Б. Шиян) професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання, доцільно розглядати, як процес технічно обґрунтованих засад вищих навчальних закладів країни, що надають особистості професіоналізму такого рівня, завдяки якому вона стає конкурентоспроможною на ринках праці, може самостійно організовувати фізичне виховання різних верств населення й успішно працювати в усіх ланках спортивного руху [6, 8, 13].

Такі автори, як В. Костюченко, В. Мазін, В. Маслов, Г. Пономарев, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян розглядають майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту, як особистість, яка цілеспрямовано здобуває у вищих навчальних закладах спеціальність, що пов'язана з організацією навчально-виховного процесу щодо підтримки певного рівня фізичної культури населення, або спрямована на досягнення вищих спортивних результатів на олімпійській, світовій чи регіональних аренах у командному або індивідуальному вимірах.

Професійне становлення фахівців фізичного виховання та спорту іноді розглядається лише в технологічному плані як виконання державних програм, засвоєння відповідних знань умінь та навичок Однак це лише зовнішній бік цього процесу. Аналіз педагогічних досліджень у цьому аспекті свідчить, що деякі автори прагнули досягти вирішення проблеми за рахунок змін змісту освіти (В. Маслов, В. Платонов та ін.); інші дослідники - за рахунок удосконалення методів навчання (М. Батіщева, Ю. Коваленко).

Ряд авторів вважає, що у сучасній підготовці висококваліфікованих фахівців з фізичної культури надалі важливого значення набуває диференціація, як засіб індивідуалізації навчання, тобто спостерігається зростання уваги до особистості майбутнього вчителя фізичної культури, максимального розкриття його обдарування (Ю. Бабанський, В. Безпалько, Н. Воляннюк та ін.).

Дослідження свідчать про позитивний вплив підвищених рухових навантажень на стан здоров'я та фізичний розвиток школярів та студентів. Під впливом навантажень покращується діяльність серцево-судинної, дихальної системи, підвищуються функціональні можливості організму. Рухова активність має позитивний вплив на весь організм дитини в цілому: у дітей підвищується розумова працездатність. Виявлена залежність між руховим режимом та шкільною зрілістю [7]. Рухова діяльність, яка відповідала б біологічній потребі організму у русі, є важливою проблемою як для дорослих, так і для студентів.

На основі наукових даних про психофізичний стан, соціальну активність

школярів створюються різні варіанти навчальних програм, більш цілеспрямовано планується навчальний процес з фізичного виховання, використовуються різні шляхи підвищення його ефективності. Тим часом є підстави думати, що успіх формування у школярів позитивного ставлення до певних видів занять фізичною культурою і спортом багато в чому залежить від правильної взаємодії організованого виховання і впливу соціального середовища.

У сучасних умовах вивчаються типові для учнів стратегії розуміння здорового стилю життя, їхні уявлення про власне здоров'я, психічні стани, які домінують у школі, мотиваційні й змістовні підстави освітньої діяльності школярів. Дослідження дозволяють зафіксувати зв'язок між змінами в соціокультурному середовищі, у діяльності школи і соціальним типом молодого людини, який формується, на етапі завершення шкільної освіти.

За останні роки в Україні відбулося чимало якісних змін в галузі розвитку правових, науковотеретичних, програмно-оціночних основ української системи фізичного виховання. Перехід людства від індустріального виробництва до науково-інформаційних технологій, а потім і формування суспільства знань, об'єктивно висувають серед найбільш пріоритетів науку як сферу, що продукує нові знання, і освіту як сферу, що доручає до знань суспільство в цілому і кожну людину зокрема. Саме від рівня розвиненості людини все більше залежатиме успіх будь-якої виробничої діяльності, і взагалі будь якої сфери життєдіяльності.

Існуюча система навчання й оцінки знань студентів потребує покращення і подальшого вдосконалення. Вона не стимулює їх постійну самостійну роботу, веде до визначеної зрівнялівки в оцінці їхніх знань. За вимогами сьогодення навчальний процес слід побудувати як єдину функціональну систему, спрямовану на формування професійних якостей майбутнього фахівця. Аналіз програмнонормативних документів з фізичного виховання у вищих навчальних педагогічних закладах та проблеми щодо збереження здоров'я молоді у загальноукраїнському масштабі (Г. Апанасенко; М. Амосов; О. Дубогай; В. Завадський; Л. Івашенко; Т. Круцевич; О. Куц; А. Магльований та ін.), вимагають розробки і методичного впровадження концепцій та сучасних педагогічних технологій, які б відповідали інноваційним і інформаційно-технологічним підходам сучасності.

В сучасних умовах особливої актуальності набуває проблема формування професійних якостей та навичок, які необхідні майбутньому фахівцю під час подальшої професійної діяльності.

Використання засобів фізичної культури та спорту з метою загальної та професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів присвячено чимало робіт багатьох фахівців [5, 10, 12].

Сучасний етап розвитку освіти, пов'язаний з його демократизацією та

гуманізацією, з введенням нових спеціальностей і варіативних навчальних планів, потребує наукового обґрунтування та експериментальної перевірки підготовки майбутніх спеціалістів [11].

Перехід до неперервної професійної освіти вимагає корінного перегляду всієї системи підготовки майбутніх фахівців від цілей до організаційних форм [5]. Однак у системі багаторівневої педагогічної освіти підготовка майбутніх педагогів залишається малодослідженою. Не існує достатньої кількості посібників та методичних розробок для студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Сучасні дослідження дозволяють стверджувати, що засоби та методи фізичного виховання значно використовуються для формування значущих професійно-прикладних якостей у спеціалістів різного профілю (А. Барабанщиков, Е. Пеньковский, И. Медведев, В. Косяченко), засоби фізичної підготовки здійснюють позитивне сприяння на розвиток рухових та морально-вольових якостей майбутніх фахівців в умовах навчального закладу (М. Виленский, В. Кабачков, Р. Раевский, Ю. Железняк).

Загальні основи підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності привертала увагу багатьох фахівців, зокрема: О. Абдуліної, Г. Артюнової, М. Хміль, В. Гриньової, В. Сластьоніна, Г. Троцько, Л. Нечаєвої, В. Сагарди та ін.. У своїх працях вони визначають мету, зміст, форми і методи професійно-педагогічної та загально-гуманітарної підготовки майбутнього вчителя.

Підготовка майбутніх спеціалістів педагогічного профілю, незважаючи на наявність визначної кількості наукових та методичних робіт з професійно-прикладної фізичної підготовки (В. Платонов, В. Земцов, С. Погудин), розроблена недостатньо, а дані, що є протиріччя, що ускладнює їх практичну реалізацію.

Висновки. Аналіз науково-методичної літератури дозволив констатувати, що в Україні в багатьох вищих педагогічних навчальних закладах викладачі звертають увагу на відсутність системного підходу до забезпечення технологічного знання.

Завдяки нашим спостереженням та дослідженням програм дисциплін циклу практичної підготовки майбутніх спеціалістів у процесі педагогічної освіти буде продуктивною, якщо: направленість спеціально-практичної фізичної підготовки студентів буде спрямована на формування значущих здібностей спеціалістів різного профілю; програмний матеріал буде розроблений на основі системного підходу з використанням специфічних та не специфічних засобів; формування професійно значущих якостей буде адекватно відображати специфіку майбутньої діяльності випускників; нормативи з фізичної підготовки студентів будуть орієнтовані на нормативні критерії підготовки майбутніх фахівців.

Перспективи подальших досліджень. Аналіз наявного досвіду професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в українській вищій школі показав, що більшість педагогів намагається скористатись інноваціями в експериментальних програмах формування

окремих елементів професійної компетентності студентів. Однак залишився недостатньо вирішеним комплекс проблем, пов'язаний з формуванням у майбутнього вчителя фізичної культури готовності до майбутньої професійної діяльності.

Використані джерела

1. Безкоровайна Л.В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до впровадження технологій спортивного менеджменту культури: автореф. дис. пед. наук: 13.00.04/ Л.В. Безкоровайна - Київ, 2009. - 20 с.
2. Беспалько В.П. Персонафицированное образование / В.Л. Беспалько // Педагогика. - 1998. - № 2. С. 12 -17.
3. Беспутчик В.Г. Проблемы и перспективы подготовки физкультурных кадров в вузах / В.Г. Беспутчик // Олімпійський спорт і спорт для всіх: Матеріали ІХ міжнародного наук. конгресу, Київ, 20 - 23 вересня 2005 р. - Київ, 2005. - С. 885.
4. Бишевец Н.Г. Основні напрямки модернізації магістерської підготовки в навчальних закладах фізкультурного профілю / Н.Г. Бишевец, Т.О. Хабінець // Педагогика, психологія та медикобіологічні проблеми фізичного виховання і спорту. - 2007. - № 2. - С. 17 - 20.
5. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір (Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України, - Режим доступу: www.mon.gov.ua/education/average/topic/rozv/knc.doc.
6. Кукса В.О. Професійна підготовка фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04/ Кукса В.О. – К. 2002. - 18 с.
7. Носко М.О. Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом: дис. доктора пед. наук: 13.00.09/ М. О. Носко - Чернігів: ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка, 2003. - 419 с.
8. Платонов В.Н. Актуальные проблемы высшей школы и пути перестройки физкультурного образования / В.Н. Платонов // Теория и практика физической культуры. - 1990. - N 4. - С.5-10.
9. Сущенко Л.П. До питання про теоретичні засади професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту / Л.П.Сущенко // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2000. - № 3. С. 61-70.
10. Сущенко Л.П. Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту / Л.П. Сущенко // Проблеми педагогічних технологій: Зб. наук. пр. Волинського держ. ун-ту ім. Л. Українки. - Луцьк. - 2000. - Вип. 4. - С. 130-138.
11. Сущенко Л.П. Фізична культура як важлива складова майбутнього викладача фізичного виховання та спорту / Л.П. Сущенко // Проблеми сучасного мистецтва і культури: Зб. наук. пр. - Харків: Каравела. - 1999. - С. 170 - 179.

12. Тимошенко О.В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. докт. пед. наук: 13.00.04/ О.В.Тимошенко. - К., 2009. - 38 С.
13. Шиян Б.М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття / Б.М. Шиян // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: Зб. наук. пр. - Рівне: Принт Хауз, 2001. Вип. 2. - С. 371-374.

Стаття надійшла до редакції 28.02.12р.